

Jaarverslag Steenuilenbescherming op Zuid-Beveland 2012

(door Bureau Natuurbelevens in opdracht van SLZ)

foto Steenuil op schuur bij de Barbesteinhoeve Heinkenszand
Hans Peeters (vogelbescherming)

Vanaf 1996 inventariseerden leden van Vogelwerkgroep De Bevelanden ieder voorjaar hoeveel steenuilterritoria bezet waren. Gemiddeld werden er in elk voorjaar tussen de 27 en 33 bezette territoria op Zuid- Beveland gelokaliseerd. Op Noord-Beveland komen al jaren geen steenuilen meer voor.

SLZ (Stichting Landschapsbeheer Zeeland) zet zich in om de in Zeeland de verspreid voorkomende geïsoleerde steenuilpopulaties met elkaar te verbinden. Maar dat is niet altijd mogelijk; de populatie in Zeeuws- Vlaanderen kan bijvoorbeeld geen verbinding zoeken met die op Zuid- Beveland, omdat de Westerschelde daarvoor een te groot obstakel is. In opdracht van SLZ zet Peter Boelee van Bureau Natuurbelevens zich sinds 2007 in om de steenuilpopulatie op de Bevelanden (Midden- Zeeland) en Walcheren te behouden en indien mogelijk uit te laten breiden. Het project wordt door de Provincie Zeeland gefinancierd. Op 1 januari 2007 waren er reeds 125 steenuil broedkasten geplaatst, in 7 daarvan werd door steenuilen gebroed. Op Zuid-Beveland werden in elke geschikte steenuilbiotoop in opdracht van SLZ door Bureau Natuurbelevens een of meer steenuilkasten geplaatst. Hoe ziet zo'n geschikt biotoop er uit? De voorkeur gaat uit naar een agrarisch bedrijf met een woonhuis, een begraasde wei met hoogstam fruitbomen op een erf dat niet al te opgeruimd is en waar een zekere bedrijvigheid plaatsvindt.

Het zijn niet alleen agrarische erven waar steenuilen broeden, want ze broeden ook bij woonhuizen buiten de bebouwde kom, met een schapenweitje enkele hoogstam appel- of notenbomen en een beetje rommelig erf. Ze worden steeds minder vaak in natuurgebieden aangetroffen, steenuilen hebben net als sommige andere uilensoorten voorkeur voor een bewoond erf, waarschijnlijk voor bescherming tegen roofvogels en kauwen.

Peter Boelee van Bureau Natuurbelevens plaatst kasten in geschikte bomen. Een kast wordt zo geplaatst dat de nog niet vliegvlugge jongen in de boom rond kunnen klauteren, zonder dat ze er dan meteen uitvallen.

Soms gebeurt dat toch, maar dan zullen ze vanuit hun instinct meteen op zoek gaan naar het schors van de boom om terug te kunnen klimmen. Dan moet er dus geen gazen korf omheen staan.

Foto Rogier Boogaarts: jonge steenuil klimt terug naar boven

Alle inzet van de afgelopen vijf jaar d.m.v. maatregelen om de steenuilen te beschermen en te behouden heeft op Zuid-Beveland succes gehad: de steenuilpopulatie is in vijf jaar al bijna verdubbeld!

Van 1 januari 2007 tot heden zijn er op Zuid-Beveland en Walcheren ruim 30 nieuwe steenuilterritoria bijgekomen, vaak op plekken waar men met geringe aanpassingen het erf geschikt heeft gemaakt voor de vestiging van steenuilen. In het voorjaar van 2012 werd het al gauw duidelijk dat veel steenuilen nieuwe plekken bezet hadden te midden van al eerder bezette steenuilterritoria. Toen er nog weinig kasten geplaatst waren, was de onderlinge afstand tussen de bezette territoria over het algemeen minimaal 1,5 km, nu is dat op sommige plekken minder dan 100 meter. Het lijkt er dus op dat de bestaande populatie op Zuid-Beveland aan het "inbreiden" is, in plaats van dat ze buiten het gebied van de Zak zoeken naar geschikte steenuilgebieden.

Doordat steenuilen in de kasten geringd kunnen worden, is inmiddels 90 % van alle Bevelandse steenuilen voorzien van een ring. Indien een geringde steenuil dood aangetroffen wordt, kan men op internet het ringnummer aan het Vogeltrekstation doorgeven: www.griel.nl

En doordat het ook mogelijk is om ringen af te lezen bij nog levende steenuilen, is er steeds meer duidelijk geworden over het steenuilgedrag tijdens en buiten het broedseizoen. Steenuilen zijn oorspronkelijk holenbroeders, voor de grote ruilverkaveling in de jaren zestig was er voor steenuilen nog volop nestgelegenheid te vinden in de holtes van oude knotwilgen, notenbomen en appelbomen.

Maar met het verdwijnen van het kleinschalige landbouwgebied tijdens de grote ruilverkaveling in de jaren zestig van de vorige eeuw en de komst van laagstamfruit verdwenen de oude hoogstambomen in rap tempo. Ook knotwilgen werden gekapt, want het onderhoud en knotten was voor veel agrariërs te veel werk. Steenuilen moesten op zoek naar andere broedholtes. Gelukkig voor de steenuilen staan er op Zuid-Beveland nog wel veel grenslinden, die meestal van binnen hol zijn.

Steenuilen die natuurlijke holtes gebruiken zijn niet te ringen en het is dan ook veel moeilijker te bepalen hoeveel jongen er uit deze nesten uitgevlogen zijn. Door observaties ter plekke kon worden vastgesteld dat er op zeker 6 plaatsen in de Zak in het wild werd gebroed.

Maar dat beeld is van het ene op het andere jaar opeens veranderd. Op plekken waar jarenlang steenuilen in natuurlijke holtes gebroed hadden, werden in 2012 opeens geen steenuilen meer aangetroffen.

foto Steenuil in boomholte foto van Erik Speksnijder

Tegelijkertijd zaten er wel opeens 16 ongeringde steenuilen in nieuwe kasten op nieuwe plekken. Er heeft dus een massale migratie plaatsgevonden van holle bomen naar broedkasten. Waarschijnlijk is het toenemend aantal kauwen, die ook in broedholtes hun eieren leggen, hier debet aan.

Door een gebrek aan natuurlijke holtes in oude hoogstambomen, knotwilgen en notenbomen zullen elk voorjaar opnieuw drie holenbroedende vogelsoorten

(kauwtjes, holenduiven en steenuilen) met elkaar de concurrentiestrijd aangaan om een natuurlijke holte voor het broeden te veroveren.

foto onder nestkast krakers, hier wisten de kauwen in de nestkast jongen groot te brengen

Steenuilkasten worden sinds enkele jaren voorzien van een anti-kauwensluis zodat een kauw er met een tak in zijn snavel geen haakse bocht kan nemen en er zo dus niet

meer in kan. Het lijkt er op dat de steenuilen nu alleen nog in broedkasten zullen gaan broeden maar of dat alleen op de Bevelanden plaatsvindt zal snel duidelijk worden. Waarschijnlijk hebben kauwen ook kans gezien steenuileieren te stelen, want in vier kasten trof ik een steenuil aan met broedvlek maar zonder eieren.

In 2012 zijn er opnieuw een stuk of 30 steenuilnestkasten bijgeplaatst, dan vooral op geschikte erven binnen het gebied waar zich al jaren steenuilen bevinden.

In totaal zijn er nu op heel Zuid Beveland en Walcheren ruim 300 steenuilnestkasten geplaatst, soms meer dan één kast op één erf. Op Schouwen zijn in alle geschikte steenuilbiotopen ongeveer 20 kasten geplaatst, ondanks dat er in het afgelopen jaar geen steenuilen meer waargenomen zijn en in heel Zeeuws- Vlaanderen ongeveer 100 kasten. Ten zuiden van de Westerschelde bevinden zich nog veel steenuilen, waarschijnlijk omdat hier uitwisseling plaats kan vinden met Vlaamse populaties. Omdat er vooral in oost Zeeuws Vlaanderen nog redelijk wat kleinschalig landbouwgebied te vinden is met veel oude knotbomen, hoogstamfruitbomen en vervallen schuurtjes, wordt hier maar zelden door steenuilen gebruik gemaakt van de broedkasten. Maar ook hier zal misschien onder druk van concurrerende holenbroeders behoefte ontstaan aan meer broedkasten. Op Tholen bevinden zich voor zover bekend geen broedende steenuilen. Toch worden ze hier wel gezien, waarschijnlijk vanuit West- Brabant. Vandaar dat er daar ook kasten zullen worden geplaatst, zodra daar voldoende financiële middelen voor zijn.

Op de Bevelanden bevinden ze zich alleen op Zuid-Beveland en de meeste steenuilen komen ten zuiden van A 58 voor. Het gaat dan om de Zak van Zuid-Beveland, waar nog veel kleinschalige landbouw en natuurgebied te vinden is. Toch heeft daarvandaan al uitbreiding richting Walcheren plaatsgevonden, want rond Nieuwdorp en Lewedorp bevinden zich nu ook steenuilen. Het streven is om door het plaatsen van nestkasten een corridor te vormen via oost Walcheren (Kleverskerke-Gapinge) richting Vrouwenpolder, waar ook regelmatig nog steenuilen worden gespot.

Aan de oostzijde van de Zak van Zuid-Beveland rondom 's- Gravenpolder en Eversdijk worden ook al steenuilen aangetroffen. En nu is het te hopen dat ze ook de weg richting, het voor steenuilen zeer geschikte gebied rond, Kattendijke kunnen vinden.

foto Monique van Kootwijk

Er komt veel administratie bij kijken

Cijfers:

in 40 steenuilkasten op Zuid-Beveland is gebroed of heeft een poging tot broeden plaatsgevonden. Totaal werden tijdens de 1e controle in 33 kasten 84 eieren/jongenen aangetroffen, bij de 2e controle, tevens ringdatum, waren daar nog 64 jongen van over. Gemiddeld dus ongeveer 2 jongen per kast.

2011 in 33 kasten werd gebroed, 70 jonge steenuilen vlogen uit en konden worden geringd

2010 in 26 kasten werd gebroed, 50 jonge steenuilen vlogen uit en konden worden geringd

2009 in 22 kasten werd gebroed, 33 jonge steenuilen vlogen uit en konden worden geringd

2008 in 19 kasten werd gebroed, 27 jonge steenuilen vlogen uit en konden worden geringd

2007 in 7 kasten werd gebroed, 23 jonge steenuilen vlogen uit en konden worden geringd

Dankzij een actie van Serviceclub NTR 39 Schouwen-Duiveland, in samenwerking met BPG De Schouwse Bouwmaterialenhandel Renesse en Formido Burgh-Haamstede konden o.a. 25 nieuwe steenuilkasten worden gemaakt, die binnenkort samen met 25 nieuwe kerkuilnestkasten aan SLZ zullen worden overgedragen.

Het is nog niet mogelijk om het steenuilbeschermingproject nu al af te sluiten. Het gaat weliswaar in de Zak van Zuid-Beveland momenteel prima met de steenuilen, maar het is nog niet of maar ten dele gelukt om de verspreid voorkomende kleine steenuilpopulaties op heel Zuid-Beveland met elkaar te verbinden.

Hiervoor is meer geld nodig, nog meer hulp van 'boeren en buitenlui' en nog meer inzet van SLZ samen met Bureau Natuurbelevens.

Peter Boelée Bureau Natuurbelevens Kwadendamme 18 december 2012 ©

